

JOGERŐS DÖNTÉS A GOOGLE BOOKS ÜGYBEN: FAIR USE!

Mezei Péter
egyetemi docens

Szegedi Tudományegyetem

A *Google Books* ügy immár több mint egy évtizedre visszatekintő múltja az igényesebb kalandregények fordulatosságával vetekszik. Az irodalmi szerzőket és kiadókat képviselő Authors Guild és a Google vállalatirás között 2005-ben kezdetét vett pereskedésben számos egyezségi megállapodás-kísérletről tudunk, és – a kapcsolódó *HathiTrust* ügygel együtt – már négy ítéletet is számon tartunk. Ezek közül azonban máig visszhangot legfeljebb csak az elsőfokú *Google Books* ítélet¹ kapott Magyarországon. A *HathiTrust* ügyben hozott első,² majd másodfokú ítélet,³ valamint a legújabban megszületett másodfokú *Google Books* ítélet⁴ máig nem vált igazán ismertté a magyar jogirodalomban.

Pedig a jogvita egészében véve az elmúlt évtized egyik legmeghatározóbb eljárását szülte, ami a profitorientált cégek társadalmilag hasznos online szolgáltatásainak tisztességességén felül az árva és a kereskedelmi forgalomban nem kapható művek hasznosításával, az internetes szolgáltatás határokon átvelő jellege folytán a szerzői jog territorialitásának kérdésével, valamint a kulturális örökség globális, regionális és/vagy országos szintű megőrzésének fontosságával is összefüggésbe hozható.⁵

Tekintettel a jelen tanulmányt magába foglaló kötet szerkesztési elveire, ezúton csupán arra van lehetőségünk, hogy az említett *Google Books* és *HathiTrust* ügyekben vázlatosan ismertessük az első- és másodfokú ítéletek tartalmát, majd levonjuk a legfontosabb következtetéseket, amelyek a szolgáltatás jövőjét, valamint a kulturális örökség megőrzésének kérdését illetően tehetők a fejlemények tükrében.⁶

¹ The Authors Guild, Inc., et al. v. Google Inc., 954 *F.Supp.2d* 282 (S.D.N.Y. 2013).

² The Authors Guild, Inc., et al. v. HathiTrust, et al., 902 *F.Supp.2d* 445 (S.D.N.Y. 2012)

³ The Authors Guild, Inc., et al. v. HathiTrust, et al., 755 *F.3d* 87 (2nd Circuit 2014).

⁴ The Authors Guild, Inc., et al. v. Google Inc. 804 *F.3d* 202 (2nd Circuit 2015).

⁵ E témakörök vonatkozásban lásd például: MEZEI PÉTER: *A könyvdigitalizálás jövője Európában*. In: Fuglinszky Ádám – Klára Annamária (szerk.): *Európai jogi kultúra - Megújulás és hagyomány a magyar civilisztikában*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012. 77-91. p.; BORGHI, MAURIZIO – KARAPAPA, STAVROULA: *Copyright and Mass Digitization*. Oxford University Press, New York, 2013; PÁZMÁNDI KINGA: *Az „árva művek” szabályozásának gazdasági jogi hatása a piacokra az új Google Books ítélet tükrében*. *Gazdaság és Jog* 2014/1. 25-28. p.; MEZEI PÉTER: *The Painter, the One Horn Cow and Ole Hank Wilson's Back Lot - The Future of Library Digitization in the European Union and Hungary*. NIR - Nordiskt Immateriellt Rättsskydd 2015/5. 535-562. p.

⁶ A pertörténet és a jogvita – e helyütt nem tárgyalt – további részleteiről lásd: BAND, JONATHAN: *The Long and Winding Road to the Google Books Settlement*. John Marshall Review of Intellectual Property Law 2010. 227-329. p.; SAG, MATTHEW: *The Google Book Settlement and the Fair Use Counterfactual*. New York Law School Law Review 2010/11. 19-75. p.; SAMUELSON, PAMELA: *The Google Book Settlement as Copyright Reform*. Wisconsin Law Review 2011. 479-562. p.; BORGHI, MAURIZIO – KARAPAPA, STAVROULA: *Non-Display Uses of Copyright Works: Google Books and Beyond*. Queen Mary Journal of Intellectual Property April 2011. 21-52. p.; MEZEI PÉTER: *A szerzői jog jövője (is) a tét - Gondolatok a Google Books könyvdigitalizálási projektről*. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2011/5. 5-47. p.

I. A Hathi Trust ügyben hozott elsőfokú ítélet (2012)

A *Google Books* üggyel gyakorlatilag egy időben az Authors Guild – továbbá másik öt kiadói érdek-képviselési szervezet, valamint 12 természetes személy – a University of Michigan által életre hívott HathiTrusttel, valamint öt egyetemi könyvtárral⁷ szemben is pert indított. A közintézmények „vétké” az volt, hogy a Google Library Project keretében együttműködtek a nagyvállalattal, majd a rendelkezésükre bocsátott digitális másodpéldányokat meghatározott, korlátozott módon hozzáférhetővé, illetve elsődlegesen kereshetővé tették könyvtári tagságuk számára. A 2012. október 10-én meghozott ítélet a könyvtáraknak kedvezett, ezzel egyszersmind előre vetítve az Authors Guild keresetének a jövőjét illetően.

A könyvtárak a könyvdigitalizálási projekt keretében közel 10 millió, 73%-ban jogvédett kötetet adtak át a Google-nek, amely a könyvek szkennelését követően a digitális másodpéldányokat a HathiTrust kezelésére bízta. Utóbbi szervezet a megőrzési célokon felül a jogvédett művek esetén kulcsszavas keresést, valamint olvasási képességeikben korlátozott személyek számára – belső, egyetemi rendszeren keresztül – teljes hozzáférést biztosított. A University of Indiana kivételével a másik négy intézmény az árva műkért nyilvántartott tartalmakhoz oktatóik és hallgatóik részére ugyancsak hozzáférést nyújtottak.⁸ A felperesek ennek fényében annak megállapítását kérték a bíróságtól, hogy a könyvtári felhasználás szerzői jogsértést eredményez, s ezért indítványozták, hogy a bíróság tiltsa el a HathiTrust-öt a művek felhasználásától, a Google-lel való további együttműködéstől, bármely jövőbeni árva mű projekt beindításától, valamint azt is indítványozták, hogy kerüljön sor valamennyi digitális másolat lefoglalására.⁹

A felperesek kísérletet tettek arra, hogy kizárják az Egyesült Államok Szerzői jogi törvényének¹⁰ 107.§-ában foglalt *fair use teszt*¹¹ alkalmazását az alapügyben, arra hivatkozással, hogy a könyvtárak archiválási célú felhasználási magatartásaira a *USCA* speciális 108.§-a vonatkozik.¹² Ez az érvelés azonban alaptalan, mivel a *USCA* 107.§ általános jellegénél fogva bármely felhasználásra alkalmazható, mondhatni kiegészíti a *USCA* 108.§-ban foglalt kivételt. Ennek megfelelően még akkor is mentesülhet a felelősségre vonás alól a *HathiTrust*, ha a *USCA* 108.§ feltételei nem állnak fenn, de a *fair use teszt*é igen. Ennyiben tehát a bíróságnak arról kellett érdemben döntenie, hogy az Egyesült

⁷ University of Michigan, University of California, University of Wisconsin System, University of Indiana és a Cornell Egyetem.

⁸ Az „*Orphan Works Project*” felfüggesztéséről végül arra tekintettel döntöttek az alapítók, hogy bizonyíthatóan több jogvédett mű is tévesen került fel az árva művek listájára.

⁹ A jogvita tényállását lásd: *Authors Guild v. HathiTrust* (2012) 448-449. p.

¹⁰ United States Copyright Act, 17 United States Code (2016). (A továbbiakban: *USCA*.)

¹¹ MEZEI PÉTER: *Mitől fair a fair? Szerzői művek felhasználása a fair use teszt fényében*. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2008/6. 26-68. p.

¹² Az említett szakasz első esetkore értelmében nem jogsértő, ha egy könyvtár vagy archívum egy másolatot készít a forrásműről, és azt terjeszti (praktikusan haszonkölcsönbe adja). Ennek előfeltétele, hogy a könyvtár a felhasználásból ne tegyen szert közvetlen vagy közvetett haszonra, az intézmény repertoárja hozzáférhető a nyilvánosság számára, a másodpéldány tartalmaz egy utalást a forrásmű szerzői jogi védelmére. A második esetkor szerint a nyilvánosságra nem hozott művekről három másolat is készíthető, és azok a példányok akár terjeszthetők is, feltéve, hogy a felhasználás végcélja a tartalom megőrzése és más könyvtárban vagy archívumban való elhelyezése. Itt előfeltétel, hogy a forrásmű az intézmény repertoárjának a részét képezze, illetve digitális forrásművek esetén a másolatok kizárólag az intézmény területén tehetők elérhetővé. A harmadik nagy esetkor szerint a már nyilvánosságra hozott művek legfeljebb három példányban többszörözhetők (de nem terjeszthetők) abból a célból, hogy a megsérült, eltűnt vagy eltalajdonított műveket pótolják. E felhasználási forma előfeltétele, hogy az intézmény tegyen meg minden ésszerű intézkedést a mű másik példányának jogszerep megvásárlása iránt, valamint a digitális művekről ily módon elkészített másolatok kizárólag az intézmény területén tehetők elérhetővé. Lásd: *USCA* §108(a)-(c).

Államok szerzői jogának egyik legmeghatározóbb jogelve alkalmazható-e az alapul fekvő ügyben.

A fair use törvényi definíciója a következők szerint hangzik: „[a] 106. és 106/A. szakaszok rendelkezései ellenére a szerzői joggal védett művek kritikai, magyarázati, híradási, oktatási (beleértve a tantermi használatra történő többszörözést is), tudományos vagy kutatási célú fair használata, beleértve a másolatok vagy hangfelvételek készítésével, avagy az említett szakaszban meghatározott más módon való reprodukálással való felhasználást, nem képezi a szerzői jogok megsértését. Annak meghatározásakor, hogy a mű felhasználása az adott esetben fair volt-e vagy sem, a vizsgálandó tényezők magukba foglalják az alábbiakat:

(1) a használat célja és jellege, beleértve, hogy e használat kereskedelmi természetű vagy non-profit oktatási célú-e;

(2) a szerzői joggal védett mű természete;

(3) a felhasznált résznek a mértéke és lényegessége a szerzői joggal védett műhöz, mint egészhez viszonyítva; és

(4) a használatnak a szerzői joggal védett mű potenciális piacára vagy értékére kifejtett hatása.

Az a tény, hogy a művet még nem publikálták, nem akadályozza a fair használat megállapításának, ha ezt a fent említett tényezők alátámasztják”.

Baer bíró a fenti törvényhelyből kivehető tényezőket alaposan összevetve a HathiTrust magatartásával, és a következőkre jutott.

A felhasználás célja és jellege vonatkozásában kevés oka lehet a felperesnek kétkedni a HathiTrust tevékenységének fair voltában. A három legfontosabb cél a keresethez (tudományos kutatás), megőrzés, hátrányos helyzetűek segítése. Ezek klasszikus fair célok. Ugyanakkor a felhasználás jellege sem túlzó, mivel csak és kizárólag a hátrányos helyzetűek férnek hozzá a tartalmakhoz, hagyományos keresés esetén csakis a kulcsszó elhelyezkedését ismerheti meg a rendszer használója. Ezzel együtt a bíróság egészében transzformatívnak nyilvánította a HathiTrust működését, mivel teljesen új célokra biztosít hozzáférést a tartalmakhoz.¹³ Sőt, *Baer* bíró azt a felperesi érvt is elutasította, hogy a könyvtárak kereskedelmi célokból kötötték megállapodást a Google-lel.¹⁴

A felhasznált művek természetével foglalkozó faktor hagyományosan a felpereseknek szokott kedvezni, mivel jogviták tárgyát rendre jogvédett alkotások adják. Ha azonban a felhasználás transzformatív, a bírák rendszerint nem szoktak nagyobb jelentőséget tulajdonítani ennek a tényezőnek. Jelen esetben *Baer* bíró is így tett.¹⁵

A felhasznált rész mértéke és lényegessége, vagyis a mennyiségi és minőségi teszt már sokkal inkább képes a mérleg nyelvénként szolgálni. Ha túl sok vagy túl fontos rész kerül átvételre, akkor nagyobb valószínűséggel állapítanak meg a bírák unfair felhasználást. A jelen ügyben azonban *Baer* bíró úgy látta, hogy a hátrányos helyzetű személyek számára nyújtott felhasználási mód szükségessé tette a teljes terjedelmű többszörözést.¹⁶

A felhasználásnak az eredeti mű potenciális piacára gyakorolt hatását vizsgáló faktor kapcsán is az alperesnek kedvező megállapításokat tett a bíróság. Egyrészt jelezte *Baer* bíró, hogy a nem kereskedelmi jellegű felhasználásoknál a felperesnek igazolnia kell, hogy a jövőbeli károk jelentős valószínűséggel fordulhatnak elő. A felperes ennek nem tett ele-

¹³ Lesley A. Kelly v. Arriba Soft, 336 F.3d 811 (9th Circuit 2003).

¹⁴ Authors Guild v. HathiTrust (2012) 461. p.

¹⁵ Uo. 461-462. p.

¹⁶ Uo. 462. p.

get.¹⁷ A felperesi érvek közül kiemelkedett továbbá, hogy az alperes szolgáltatása kockázatot jelentett a jogosultak piacára nézve. Ugyanakkor a felperes mindezt annak ellenére állította, hogy nem volt tudomása az alperes által alkalmazott biztonsági intézkedésekről. Márpedig a HathiTrust megbízható intézkedéseket tett annak elkerülésére, hogy adatbázisa a nagy nyilvánosságra jusson. Vagyis kizárt, hogy a felperesek engedélyezési piacát veszélyeztesse a HathiTrust. Ezt erősíti meg az a tény is, hogy a hátrányos helyzetűeknek biztosított programra a University of Michigan hallgatói közül mindössze 32 iratkozott fel.¹⁸ Továbbá a bírósági gyakorlat is azt erősíti meg, hogy a transzformatív, jövőben kialakított felhasználási módokat a jogosultak nem zárhatják ki érvénnyel.¹⁹

A fenti fejtegetések fényében megállapítható, hogy a bíróság az első, a harmadik és a negyedik tényezőt az alperes javára értékelte, a második faktor kapcsán pedig semleges álláspontra helyezkedett. Az ily módon megszülető ítélet egyben szinte előre vetítette, hogy a jogvédett tartalmak digitális másolatainak a hozzáférhetővé tétele összességében olyan kulturális célokat szolgál, amely egészében véve a könyvdigitalizálási program jogszerűségét eredményezi. Ez azonban csak később, az Authors Guild által a Google ellen indított fő eljárásban került kimondásra.

II. A Google Books ügyben hozott elsőfokú ítélet (2013)

A *HathiTrust* ügy végkimenetele a *Google Books* ügy szempontjából is kiemelkedő jelentőséggel bír tehát. Igaz, hogy teljesen más tényekről beszélünk: az előbbi esetben a digitális másodpéldányokat elérhetővé tevő egyetemi könyvtárak magatartása, az utóbbi eljárás során pedig a profitorientált vállalat által milliós tételben végzett digitalizálási (többszörözési) és online lehívásra hozzáférhetővé tételben megvalósuló magatartása képezte a vita tárgyát. Ennek ellenére az összefüggések jelentősek. Így az sem meglepő, hogy a 2013. november 14-én közzétett elsőfokú ítélet, mely ugyancsak a fair use teszt oldaláról közelítette meg az egész jogvitát, a Google-nek kedvezett.

Ahogy az várható volt, az egész ügy kimenetele a *fair use teszt* első faktorán múltott. Az ezzel összefüggésben végzett amerikai empirikus kutatások előre vetítették, hogy a transzformatív jelleggel bíró felhasználások, amelyek ugyanakkor csak a forrásművek csekélyebb részeit illetik, nagy valószínűség szerint átmennek a fair use teszt szűrőjén. Ugyanakkor a haszonszerzési célok önmagában még nem zárják ki a teszt alkalmazhatóságát, különösen, ha ezen célok legfeljebb csak közvetve (például a weboldal látogatottságának a növekedése révén) valósulnak meg.²⁰ Mindezek fényében nem meglepő, hogy *Chin* bíró nemes egyszerűséggel kijelentette: a könyvrészletek (az ún. „*snippetek*”) kivevítése a végfelhasználói számítógépek monitorján transzformatív felhasználás.²¹

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság *Campbell v. Acuff-Rose* ügyben hozott ítélete óta az olyan felhasználásokat tekintti az amerikai szerzői jog átalakító jellegűnek, ahol a felhasználó az eredeti művet új formában vagy új jelentéstartalommal ellátva hasznosítja.²² A fenti logika alapján – kifejezetten a digitális szerzői jog területéről hozott példá-

¹⁷ Uo. 462-463. p.

¹⁸ Uo. 464. p.

¹⁹ Luther R. Campbell, et al. v. Acuff-Rose Music, Inc. 510 U.S. 569 (1993).

²⁰ SAG, MATTHEW: *Predicting Fair Use*. Ohio State Law Journal 2012. 79-80. p.

²¹ Authors Guild v. Google (2013) 291. p.

²² „Adds something new, with a further purpose or different character, altering the first with new expression, meaning, or message; it asks, in other words, whether and to what extent the new work is »transformative«”. Lásd: Campbell v. Acuff-Rose (1993) 579. p.

val élve – évekkel korábban azt is transzformatívnek találták szövetségi bírák, mikor az interneten elérhető nagy felbontású fotókról készült miniatürizált képeket („*thumbnail*”) tette elérhetővé egy keresőmotor a végfelhasználók számára.²³ *Chin* bíró egyszer s mindenkorra megerősítette ennek az érvelésnek a logikáját, mikor a „*snippetek*” érzékelhetővé tételét a „*thumbnail*” kivetítésével egyenértékűnek nyilvánította.²⁴

Chin bíró hasonlóan nagy jelentőséget tulajdonított annak, hogy a Google Books „*snippet*” szolgáltatása minden felhasználónak, de még a könyvtárosoknak is komoly előnyökkel szolgál. E ponton úgy tűnik, hogy az ítéletet jogpolitikai – semmint tételes jogi – megfontolások „vezérelték”. A bíróság ugyanis kiemelte, hogy három vagyoni jogot sértett meg a Google: a többszörözés jogát (a szkenneléssel), a terjesztés jogát (a letöltésre felkínálással), továbbá a nyilvános előadás „*display*” verzióját (ami a „*snippetek*” mechanikai eszközökkel történő kivetítést jelenti az esetünkben). A transzformációt azonban csak az utóbbi vonatkozásában erősítette meg a bírót. Vagyis felmerül a kérdés: az átalakító jellegnek nem kellene-e a másik két vagyoni jogra is vonatkoznia? A választ azonban érdekesen nem itt, hanem a harmadik faktor elemzésekor kapjuk majd meg.

A *fair use* teszt első faktora fényében azonban nem csak a transzformációnak kellene figyelmet szentelni, hanem – ahogy arra a törvény kifejezetten utal – a hasznoszerzési célzatnak is. E vonatkozásban *Chin* kifejezetten konstruktív véleményt formálva elismerte, hogy a Google ugyan önmagában profit-orientált, ám mivel a „*snippetek*” kivetítése során nem helyezett el reklámokat, a másolatokat és a részleteket sem értékesítette, ezért magatartása nem tekinthető kereskedelmi jellegűnek.²⁵ E vélemény ugyanakkor legfeljebb *dictának*,²⁶ vagyis az ítélet rációján kívül maradó, nem precedensértékű megállapításnak fogható fel, hiszen az amerikai joggyakorlat a közvetett hasznoszerzési magatartást is kereskedelmi jellegűnek tekinti.

A *fair use* teszt második faktora a forrásművek természetét veszi szemügyre. *Chin* e ponton csekély energiákat mozgósított, és tömören csak annyit jelzett: a „*fiction*”, vagyis kitalált művek szélesebb jogvédelmet élveznek, mint a „*non-fiction*” (például tudományos) alkotások. Ez a vélemény a saját nyersesége ellenére az eredetiség követelményének amerikai értelmezése tükrében talán még igaz is lehetne. Azonban annak egyszerű kijelentése *Chin* bíró részéről, hogy a Google Books által digitalizált tartalmak nagy többsége „*non-fiction*”, a jogeset tényállása tükrében egyszerűen nem állja meg a helyét.²⁷ Jól érzékelhető lesz majd a másodfokú ítéletben, hogy a fellebbviteli fórum mi-ként határolódik el ettől a sarkított véleménytől.

²³ A már említett *Kelly v. Arriba Soft* ítéleten felül lásd továbbá: *Perfect 10 v. Amazon.com*, 487 F.3d 701 (9th Circuit 2007).

²⁴ „The display of snippets of text for search is similar to the display of thumbnail images of photographs for search or small images of concert posters for reference to past events, as the snippets help users locate books and determine whether they may be of interest. Google Books thus uses words for a different purpose – it uses snippets of text to act as pointers directing users to a broad selection of books”. Lásd: *Authors Guild v. Google* (2013) 291. p.

²⁵ Uo. 291-292. p.

²⁶ Az Egyesült Államok jogában a *dicta/dictum*, Anglia jogában pedig az *obiter dicta* szóval jelölt fogalom jelentése a következő: „[a]mennyiben az ítéletből sikerült kihámozni a *ratio*-t, akkor az ítéletben található egyéb állítások jelentik az *obiter dicta*-t (szokásos megjegyzés), amit nem kell szigorúan követnie az ítéletet felhasználó bíróságnak. Természetesen figyelembe lehet venni, az ítélethez fel lehet használni, s ha valamely bíróság később erre alapoz egy ítéletet, akkor a korábbi *obiter dicta*-ból *ratio* is válhat.” Lásd: *BADÓ ATTILA: Az angol jog vázlatja*. In: *BADÓ ATTILA ET AL.* (szerk.): *A jogrendszer világa. Pro Talentis Universitatis Alapítvány*, Szeged 2012. 38. p.

²⁷ *Authors Guild v. Google* (2013) 292. p.

A jogpolitikai érvek győzelme olvasható ki a harmadik faktor esetén is. Bár *Chin* bíró jelezte: a Google könyvek millióit szkennelte, ennek ellenére – visszanyúlva a transzformáció gondolatához – rögzítette, hogy a kötetek egészének többszörözése kritikus előfeltétele a könyvek tartalmában való kulcsszavas keresésnek.²⁸ Vagyis – jótékonyan, mintegy hallgatva arról, hogy maga a többszörözési magatartás semmi esetre sem átalakító, hiszen a digitális műpéldány jogvédett tartalmát (praktikusan a művet) tekintve megegyezik a papír alapú kötetével – e ponton vonta be a *fair use* teszt hatókörébe *Chin* bíró a többszörözés vagyoni jogát.

A negyedik faktor vizsgálatakor a bíróság – ugyancsak jogpolitikai indokoktól vezéreltetve, ám egyértelműen helyesen – a társadalmi realitásokra is rápillantott, mikor közölte, hogy a Google egyáltalán nem értékesíti a digitális műpéldányokat, azonban szolgáltatása potenciálisan alkalmas arra, hogy előmozdítsa a kereskedelmi forgalomban elérhető művek megvásárlását.²⁹ Ennél is tovább menve az ítélet kiállt a Google Books szolgáltatás társadalmi hasznossága mellett, amely a végfelhasználókon – különösen egyes fogyatékkal élő személyeken – túl a könyvtárak és más kulturális intézmények számára is felbecsülhetetlen értékkel bír a kulturális örökséghez való hozzáférés terén.³⁰

III. A *HathiTrust* ügyben hozott másodfokú ítélet (2014)

A *Second Circuit*³¹ 2014. június 10-én hozta nyilvánosságra a *HathiTrust* ügyben hozott jogerős ítéletét. A bíróság *fair use* analízise alapjaiban körültekintő, ám néhány apró ponton erős általánosításokat tartalmaz, amelyek – a végeredmény érdemi befolyásolása nélkül – némileg félrevitték az elemzést. Így egyrészt a tanács szerint az első *fair use* faktor arról szól, hogy a felhasználás transzformatív, vagyis átalakító jellegű volt-e.³² Ez azonban csak olyan formában volna igaz, ha a fórum úgy fogalmazott volna: „arról is szól”. A törvényi megfogalmazásnak ugyanis a haszonszerzési célok vizsgálata képezi részét, a transzformatív jelleg nem. Utóbbi a joggyakorlat illesztette a törvényi klauzulához. Az említett kiindulási alap ily módon enyhén árnyalt képet fest az egész jogvitáról, és a *Second Circuit* a későbbiekben már csak azt tekintette vezérfonalnak, hogy mi tekinthető átalakító jellegű felhasználásnak,³³ a közintézmények potenciális közvetett

²⁸ Uo.

²⁹ Uo. 292-293. p.

³⁰ „In my view, Google Books provides significant public benefits. It advances the progress of the arts and sciences, while maintaining respectful consideration for the rights of authors and other creative individuals, and without adversely impacting the rights of copyright holders. It has become an invaluable research tool that permits students, teachers, librarians, and others to more efficiently identify and locate books. It has given scholars the ability, for the first time, to conduct full-text searches of tens of millions of books. It preserves books, in particular out-of-print and old books that have been forgotten in the bowels of libraries, and it gives them new life. It facilitates access to books for print-disabled and remote or underserved populations. It generates new audiences and creates new sources of income for authors and publishers. Indeed, all society benefits.” Lásd: Uo. 293. p.

³¹ Első fokon minden esetben a szövetségi kerületi bíróságok („*district court*”, melyek száma összesen 94) járnak el az Egyesült Államokban. Az általuk meghozott ítéletekkel szemben az adott kerületre nézve illetékes-séggel rendelkező fellebbviteli bíróságokhoz („*court of appeals*”, ezekből tizenkettő, valamint további egy speciális fórum létezik) lehet benyújtani a fellebbezéseket. Ezen utóbbi fórumokat szokás az amerikai jogi zsargonban a számuk szerint elnevezni, így például a „*Second Circuit*” a 2. körzethez tartozó szövetségi kerületi bíróságok fellebbviteli fórumát jelenti (hivatalos nevén „*Court of Appeals for the Second Circuit*”).

³² *Authors Guild v. HathiTrust* (2014) 96. p.

³³ „Added value or utility is not the test: a transformative work is one that serves a new and different function from the original work and is not a substitute for it”. Lásd: Uo.

haszonszerzési magatartása (mely a látogatóközönség létszámának növekedésében, és azon keresztül a könyvtári költségvetés emelésében volna tetten érhető) nem kapott további figyelmet).

A második, harmadik és negyedik faktort illetően a *Second Circuit* nem tért el azok hagyományos jelentésétől. Így a kulcsszavas indexálást „kvintesszenciális átalakító felhasználásnak” nyilvánította, mivel az egy teljesen új funkció, ellentétben azzal, amire eredendően a könyveket rendelték.³⁴ S bár a második faktor egyértelműen a jogosultaknak kedvezne (hiszen irodalmi alkotások kerültek digitalizálásra), e tényezőt a bíróság az első faktor szellemében nem találta perdöntőnek.³⁵ A harmadik faktor szempontjából pedig a tanács úgy látta, hogy a transzformatív felhasználás igényelte a teljes terjedelmű szkennelést.³⁶ A negyedik faktort illetően a bíróság laza csuklómozdulattal jelezte, hogy a piaci hatások vizsgálata a „helyettesítő” szerep elemzését teszi szükségessé, és arra jutott, hogy a HathiTrust első szolgáltatása nem képes a művek rendes piaci funkcióját (az olvasást) helyettesíteni.³⁷

A fogyatékkal élők támogatására irányuló szolgáltatás kapcsán a *Second Circuit* a USCA előkészítő dokumentációjára támaszkodva úgy vélte, hogy a Kongresszus pont az ilyen célok elérésére képzelte el a *fair use tesztet* annak 1976-os kodifikálásakor, s ezért ez a szolgáltatási típus mindenben megfelel a jogszabályi előírásoknak.³⁸

IV. A Google Books ügyben hozott másodfokú ítélet (2015)

A *HathiTrust* ügyben hozott jogerős döntés előre vetítette, hogy a *Google Books* ügyben sem várható drasztikus változás az elsőfokú ítéletben foglaltakhoz képest. A *Second Circuit* a várakozásoknak megfelelően a 2015. október 16-án közzétett ítéletében nem csupán megerősítette *Chin* bíró döntését, de az eredeti érvelést tovább finomítva még pontosabb leírását adta annak, hogy a Google Books szolgáltatás miért tekinthető *fair use*-nak.

A központi kérdést a fellebbviteli eljárás keretében is az jelentette, hogy a Google által megvalósított többszörözési, terjesztési és nyilvánosságához közvetítési (a USCA terminológiája szerinti „*public display*”) magatartások által megvalósított jogsértés miatti felelősség alól mentesíthető-e az óriáscég a *fair use* tesztre hivatkozással.

Az első faktort illetően a *Second Circuit* úgy találta, hogy a Google szolgáltatása átalakító jellegű, mivel a felhasználók számára a digitalizált tartalmakban való keresést lehetővé teszi. A „*snippet view*”, amely kötetenként legfeljebb három, oldalanként pedig legfeljebb egy ilyen kis „csipetnyi” részletet tesz vizuálisan elérhetővé a felhasználók számára, e transzformatív jelleget csak tovább erősíti, hiszen ez alapján a felhasználó számára (akár) világossá is válhat, számára releváns-e a kötet.³⁹ A *Second Circuit* helyesen kiemelt figyelmet szentelt annak is, hogy bár a Google díjfizetést semmilyen formában nem tesz kötelezővé a szolgáltatás használatáért cserébe, a cég közvetett haszonszerzési tevékenysége világosan igazolható, hiszen az oldal látogatottságából és a reklámbe-

³⁴ Uo. 97. p.

³⁵ Uo. 98. p.

³⁶ „Because it was reasonably necessary for the HDL to make use of the entirety of the works in order to enable the full-text search function, we do not believe the copying was excessive”. Lásd: Uo.

³⁷ Uo. 99-101. p.

³⁸ Uo. 101-103. p.

³⁹ Authors Guild v. Google (2015) 217-218. p.

vételek emelkedéséből a Google bevételekre tett szert.⁴⁰ A *Second Circuit* ennek ellenére úgy találta, hogy az átalakító jelleg megelőzi a közvetett haszonszerzési célokat, és az első faktort a Google javára értékelte.⁴¹

A felhasznált mű jellegét illetően a szerzői jogi perekben – és a fair use tesztet illetően⁴² – kiugróan jártas *Leval* bíró vezette tanács érdekes választ adott: teljesen mindegy, hogy mennyire kreatív vagy tényszerű a kötet, amennyiben védi a szerzői jog. Ha védi a szerzői jog az adott tartalmat, akkor annak a felhasználása engedélyköteles.⁴³ Hogy a második faktort mégis a Google javára értékelte a fórum, azzal indokolta az eljáró tanács, hogy a digitális példányok nem pusztá szolgai másolatok, hanem átalakító jelleggel új üzenetet hordozó példányok.⁴⁴

A felhasznált rész mennyiségét és minőségét vizsgáló faktort illetően világosan magáévá tette a fórum, amit *Chin* bíró is mondott: az egész tartalom digitalizálása a „*snippet view*” szolgáltatás nyújtásához elengedhetetlen volt.⁴⁵ A bíróság ezen felül azt az érvelést is perdöntőnek találta, amit a felperes maga szolgáltatott: a „*snippet view*” segítségével a kulcsszavak folyamatos változtatása révén is legfeljebb egy konkrét kötet 16%-a vált elérhetővé. A bíróság úgy találta, hogy mennyiségileg és minőségileg nem jelentős ez a 16%, mivel nem egybefüggő szöveget, hanem a forrásszöveg elszórt helyeiről „összeollózott” anyagot jelent.⁴⁶

Végül a forrásmű, illetve a szerző piacára gyakorolt potenciális hatásait illetően a bíróság kiemelte, hogy e potenciális hatásoknak jelentősnek („*meaningful or significant*”) kell lenniük.⁴⁷ A „*snippet view*” azonban nem alkalmas arra, hangsúlyozta a tanács, hogy a forrásmű jogosultjának piaci pozícióit negatívan befolyásolja.⁴⁸

V. Összegző gondolatok

Összeolvasva a négy fenti ítéletet, az alábbi általános megállapítások tehetők a Google Books projekt jogszerűségét, illetve a *fair use* teszt alkalmazását illetően. Kisdomborodni látszik annak a megállapításnak a megalapozottsága, amelyet a témakör – jelen cikkben is idézett – amerikai kutatói az elmúlt években megerősítettek. Nevezetesen az, hogy a *fair use* teszt első faktorának bírói jogfejlesztés eredményeként elismert eleme, a transzformáció követelménye domináns szerepre tett szert. Mindezt azonban úgy, hogy az e törvényi megszüvegezésében szereplő kereskedelmi hasznosítás célzata jelentősen háttérbe szorult, akár csak a negyedik faktor által elismert piaci hatások vizsgálata. Míg a Legfelsőbb Bíróság az 1976-ban elfogadott *USCA* hatálya alatt hozott korai ítéleteiben még kifejezetten úgy érvelt, hogy az utóbbi fogalmi elem tekinthető a

⁴⁰ Uo. 218-219. p.

⁴¹ Uo. 219. p.

⁴² LEVAL, PIERRE N.: *Toward a Fair Use Standard*. Harvard Law Review March 1990. 1105-1136. p.; LEVAL, PIERRE N.: *Campbell v. Acuff-Rose : Justice Souter's Rescue of Fair Use*. Cardozo Arts and Entertainment Law Journal 1994. 19-26. p.; LEVAL, PIERRE N.: *Nimmer Lecture: Fair Use Rescued*. UCLA Law Review June 1997. 1449-1466. p.; LEVAL, PIERRE N.: *Campbell as Fair Use Blueprint?* Washington Law Review June 2015. 597-614. p. Csupán a mihez tartás végett: *Leval* iménti négy *fair use* teszttel kapcsolatos tanulmányát 2016. március 8-ai állapotok szerint – csak az Egyesült Államokban – 1400-nál többször idézték.

⁴³ Authors Guild v. Google (2015) 220. p.

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ Uo. 221-222. p.

⁴⁶ Uo. 222-223. p.

⁴⁷ Uo. 224. p.

⁴⁸ Uo. 224-225. p.

legfontosabbnak,⁴⁹ addig ugyanez a fórum 1994-ben már maga is eltávolodott e merev kijelentésétől a már idézett *Campbell v. Acuff-Rose* ügyben.⁵⁰

1984-es *Sony v. Universal* ügyben hozott ítéletében még finoman arra próbált utalni, hogy a hangsúlyok eltolódását azonban mi sem bizonyítja jobban, mint a *Google Books* ügyben hozott jogerős döntés. Itt ugyanis világosan kiemelészt nyert a transzformatív jelleg dominanciája – a kereskedelmi hasznosítás ténye ellenére is. Sőt, a *Leval* vezette tanács precedensként idézte az elmúlt évek *fair use* teszttel kapcsolatos egyik leginkább figyelemre méltó ítéletét. A *Cariou v. Prince* ügyben az alperes művész az egyik közösségi portálra feltöltött fotókat alakította át a fotó készítőjének engedélye nélkül oly módon, hogy a képek alatt saját gondolatait tartalmazó feliratokat helyezett el, majd megdöbentően magas áron értékesítette az így elkészült tartalmakat. Az ebben az ügyben ugyancsak eljáró *Second Circuit* (másik tanácsa) jogerős ítéletében *fair use*-nak titulálta e magatartást – annak ellenére is, hogy az átalakítás rendkívül csekély mértékű volt, ugyanakkor az alperest egyértelműen a közvetlen hasznoszerzés motiválta.⁵¹ A *Second Circuit* ítéleteit egybeolvasva bátran kijelenthetjük, hogy az első faktor értékelése erőteljesen a szerzői jogosultak szempontjából hátrányos irányba mozdult el.⁵²

Ha a fentiek némiképp kritikaként hangzottak is, annál pozitívabb véleményt fogalmazhatunk meg a Google jogi stratégiáját illetően a harmadik faktor vonatkozásában. Akár ügy is fogalmazhatnánk: ennél jobb tervezést el sem lehetett volna képzelni. A jogerős ítéletből jól kiolvashatóan a Google szolgáltatásán keresztül legfeljebb a tartalmak egy hatoda volt elérhető, úgy ráadásul, hogy e mennyiség sosem egybefüggő, csakis a teljes kötetben elszórta elhelyezkedő „*snippetekből*” jött össze. Ezen felül a meghatározott oldalak általános jelleggel történő kizárása a kereshetőség köréből ugyancsak azt biztosította, hogy az időt legkevésbé sem sajnáló kereső személyek ezzel együtt se juthassanak meghatározó mennyiségű részhez a könyvekből. A tény, hogy a Google szenior jogi tanácsadója az a *William F. Patry* volt, akinek hozzáértését a *fair use* teszttel kapcsolatos számos tanulmánya, kézikönyve, valamint ezernél is több oldalt tartalmazó monográfiája is igazol,⁵³ kellő alapot adhat azon feltételezésünknek, hogy a Google

⁴⁹ A *Sony v. Universal* ügyben ezt olvashattunk: „[n]or did Congress provide definitive rules when it codified the fair use doctrine in the 1976 Act; it simply incorporated a list of factors »to be considered«: the »purpose and character of the use,« the »nature of the copyrighted work,« the »amount and substantiality of the portion used,« and, perhaps the most important, the »effect of the use upon the potential market for or value of the copyrighted work«”. Lásd: *Sony Corp. of America v. Universal City Studios, Inc.*, 464 U.S. 417 (1984) 476. p. (Kiemelés tőlem: M.P.) Az egy évvel később született *Harper & Row* ítéletben a Legfelsőbb Bíróság még szélsőségesebben fogalmazott: „[t]his last factor is undoubtedly the single most important element of fair use”. Lásd: *Harper & Row Publishers, Inc. v. Nation Enterprises*, 471 U.S. 539 (1985) 566. p.

⁵⁰ *Campbell v. Acuff-Rose* (1994) 590-594. p.

⁵¹ *Patrick Cariou v. Richard Prince*, 714 F.3d 694 (2nd Circuit 2014). Az ítéletet számos helyről érte kritika. A *fair use* teszttel kapcsolatos irányadói jogirodalmi álláspont szerint ugyanis a forrásmű felhasználása alapvetően csak akkor megalapozott, ha arra a másodlagos mű elkészítése érdekében valóban szükség van. Ahogy arra a Google számára is tanácsokat adó *William F. Patry* egy társszerzős cikkében régen felhívta a figyelmet: „[i]f the defendant is commenting on something that has nothing to do with the plaintiff’s work, he has no need to use the plaintiff’s work to make that comment. He can equally well create his own expression, or use material in the public domain. (...) In the absence of a need to use that particular work, there is inadequate justification for carving out a substantial chunk of the copyright owner’s exclusive rights”. Lásd: *PATRY, WILLIAM F. – PERLMUTTER, SHIRA: Fair Use Misconstrued: Profit, Presumptions, and Parody*. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal* 1992. 714-715. p.

⁵² A *Google Books* és a *Cariou v. Prince* ügy összeolvasását lásd: *HART, TERRY: What Did Google Books Decision Do To Cariou v Prince?* CopyHype, October 21, 2015. (<http://www.cophype.com/2015/10/what-did-google-books-decision-do-to-cariou-v-prince/>)

⁵³ *PATRY, WILLIAM F.: Patry on Fair Use*. Thomson West, Eagan, 2015. A kötet online reklámja velősen csak ennyit mond: „[a]uthored by William Patry, who has 28 years of experience with fair use, Patry on Fair Use is

Books „*snippet view*” funkciója a tudatos tervezés eredménye, s mint ilyen, a végső siker egyik záloga volt.

Amikor az Authors Guild 2015. december 31-én benyújtotta a Legfelsőbb Bírósághoz az ügy befogadása iránti kérelmét („*petition for a writ of certiorari*”), csekély esélyt láttunk a sikerre. A szervezet a beadványában úgy érvelt, hogy szükség van arra, hogy a Legfelsőbb Bíróság felülírja a *Second Circuit fair use* teszttel kapcsolatos tévedéseit.⁵⁴ E tévedések létezéséről azonban nem vagyunk meggyőződve, így az üggyel kapcsolatos ismereteink fényében végül nem okozott meglepetést számunkra, mikor a Legfelsőbb Bíróság 2016. április 18-án közzétett dokumentumában elutasította a *writ of certiorari* kiadását.⁵⁵ Ez pedig azt jelenti, hogy a jogvita végleg lezárult. A Google Books szolgáltatása *fair use*.

a comprehensive treatise on fair use doctrine in copyright. His earlier work on fair use was cited by the U.S. Supreme Court in *Harper & Row, Publishers, Inc. v. Nation Enterprises*. Lásd: <http://legalsolutions.thomsonreuters.com/law-products/Treatises/Patry-on-Fair-Use-2015-ed/p/100713284>.

⁵⁴ Lásd: *Authors Guild Petitions Supreme Court to Rule on Google Copying Millions of Books Without Permission*. December 31, 2015 (<https://www.authorsguild.org/industry-advocacy/authors-guild-petitions-supreme-court-to-rule-on-google-copying-millions-of-books-without-permission/>).

⁵⁵ *Order list: 578 U.S.*, Monday, April 18, 2016 (http://www.supremecourt.gov/orders/courtorders/041816zor_2co3.pdf), p. 12.